

Varteig Historielags høsttur i

«Kultorkroken»

14. september 2019

Nordre Kultorp (gnr 3003, bnr 3, 4 og 16)

Bilde: Et flybilde av Nordre Kultorp henges opp

Kultorp er først nevnt i skriftene 1397, som mange andre gårder, med skyld til den katolske kirke. Da hadde Nikolai-kirken i Borg en eierandel i Kultorp. Gården er nok mye eldre, som de fleste andre gårder langs Glomma, som den gang var å regne som den tids E6.

Det er funnet flere steinøkser i Varteig, en er funnet her på gården.

Fra 1684 nevnes Isak som medbruker på Kultorp. Isak ble stamfar til den senere slekt på Kultorp.

Og så kom følgende eiere:

Jens Isaksen (1674-1757)

Isak Jensen (1728-87)

Erik Isaksen (1763-1826)

Isak Eriksen (1801-50)

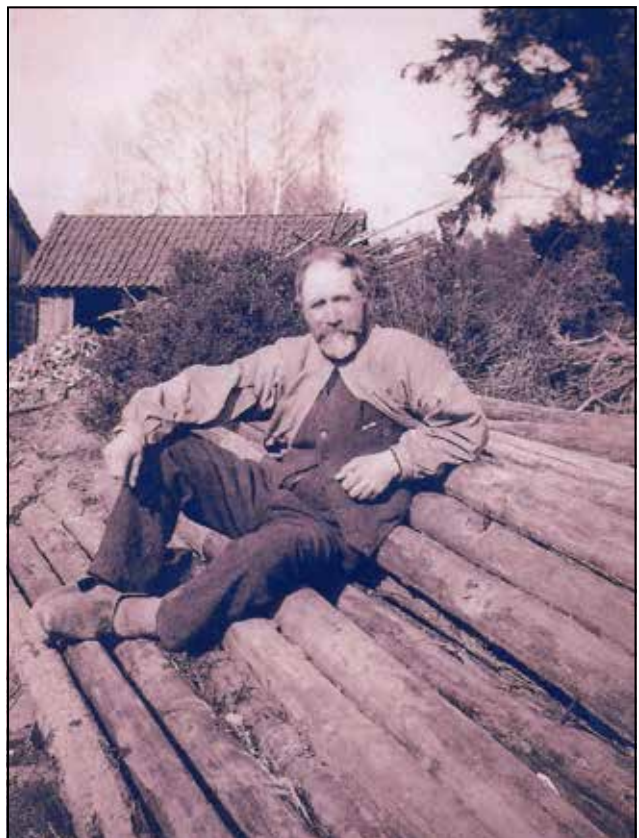
Isak Eriksen Kultorp druknet i Glomma 11. oktober 1849. Han ble først funnet i 1850 og gravlagt 21. april 1850. Jens Isaksen Kultorp (1674-1757) var den siste som drev den udelte Kultorgården, som da besto av begge nåværende Kultorgårder, Kinndalen og deler av Strømnes.

Christian Larsen, (1834-1924), giftet seg med Marie (f. 1841) og overtok gården etter sin svigerfar Torsten Arnesen.

Ludvik Christiansen Kultorp, sønn av Christian, ble neste eier av gården. Han var en driftig kar, som satte i gang med fornyelse av bygningene på gården, bryggerhus, låve med fjøs og stall sto ferdig i 1913. Hovedbygningen ble bygd ca. 1920.

Christian Larsen, (1834-1924)

Ludvik Christiansen Kultorp

Det var sikkert store diskusjoner i bygda om vitsen med å bruke kunstgjødsel. For å bevise effekten, gjødset han med salpeter slik at bokstavene LK kom fram på jordstykket sør for låven. Dette fortalte Emilie Kultorp.

Marthe Eriksen Kultorp (1855-1937) bak til høyre, med datter Emilie Kultorp (1881-1971) i midten. Marthe var husbestyrinne for Ludvik, Emilie var budeie. Emilie kjøpte gården i 1929. Det ble nok tungt å drive gården for to enslige kvinnfolk, så i 1937 leide hun bort gården til sitt søskenbarn, Ole Eriksen Kultorp (1903-1968). Han kjøpte gården i 1955.

Personene ytterst til høyre og venstre er ukjente.

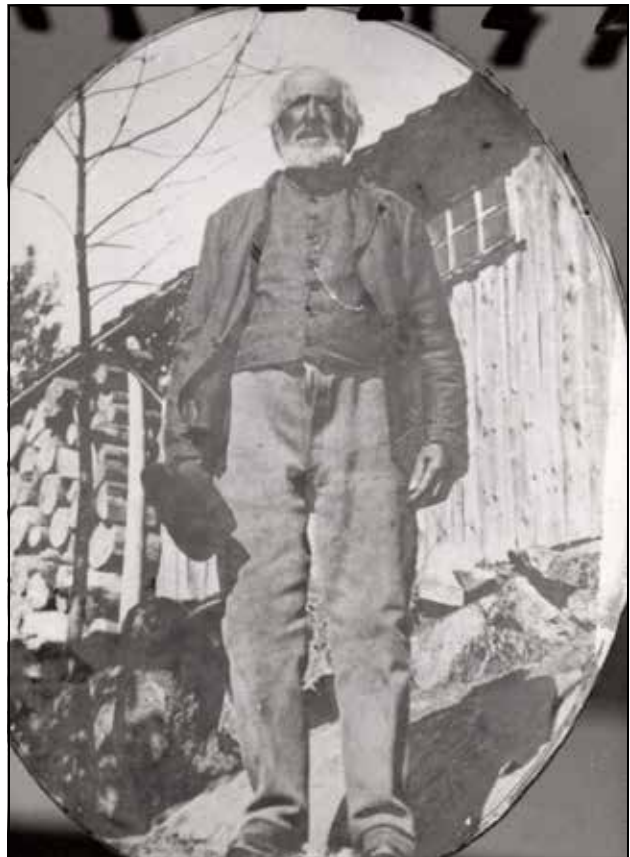

Bildet er tatt under krigen, muligens i 1942. Fra venstre Thorbjørn (1929-2004), Arne (1934-2003), Erik (1932-2008), Inger Johanne (1928-1952) og bak står faren Ole (1903-1968) og moren Hilda (1905-1997). Etter at Ole døde våren 1968, overtok yngste sønnen Gunnar (1944-) driften av gården og drev den til 1976 da han kjøpte den av sin mor Hilda.

I 2011 overdro han gården til sin eldste datter Inger-Lise (1975-). Hun er samboer med Cato Walther.

Fredrik Arnesen, bror til Torsten Arnesen, druknet i evja vest for Kultorp i 1825, 17 år gammel. Evja er senere blitt kalt Fredrik-evja. Den lange evja vestafor kalles Søren-evja. Dette er egentlig Kinndalen-evja.

*Erik Isaksen Kultorp (1830-1918)
var gårdbruker og lensearbeider og
rodde tømmer fra Nes Lense til Opsund.
Han giftet seg i 1852 med Inger
Gulbrandsdatter Sulusnes. De bodde
i Haven og drev en periode den nedre
hytta som varmestue og skjenkested.*

Vi passerer:

Kjellerstykket (jordkjeller)

Arvid Haugeneset-huset (bygd slutten
av 1950-tallet)

Espenes-huset

Jordstykket Bingen

Jordstykket Rugbråten

Nordli-huset

Marius Sundås-huset (bygd 1949-50)

Einar Gressløs-huset (bygd av Einar
Bergerud 1957)

Birger Frogner (1909-1980), bolighus
(bygd like etter krigen).

*Birger fortalte at huset var bygd
delvis «på inntekten av salg av
reveskinn».*

Ole Olsen, hytte (kjøpte tomta under
krigen) (Berglin) (Mølman)

Arnfinn Sundås, bolighus (bygd 1975-
76)

Ole Dalene, hytte (bygd etter krigen).
Ole Dalene var født og oppvokst på det
vesle bruket som ble kalt Øvre Dalene.

Kinndalen (gnr 3003, bnr 5)

Var i gammel tid egen gård, nevnt
allerede i 1397, og hadde skyld til kirken.

Gården var senere underbruk til
Strømnes i Tune. Fra ca. 1800 utgjør
Kinndalen bnr. 5 under Kultorp.

Isak's eldste sønn, Jens (f. 1821) kom til
Kinndalen da gården ble ytterligere delt og
overtok i 1855. Hans sønn Anders Jensen
står som eier i 1903.

Markus Eriksen får tinglyst skjøte i
1906. Han hadde barna Edvin (f. 1893),
Breder (f. 1898) Anders (f. 1900), Jenny
Karoline (f. 1902) og Helga Sofie, gift med
Klaus Johansen.

Markus ble tidlig enkemann og fikk en
husholderske, Emma Frogner, enke med
to barn, Birger og Olaf. De kom visstnok
fra Blaker-/Sørum-traktene. Varteig

var nok for trangt for barna til Markus.
Breder utvandret og ingen vet sikkert
hvor han ble av. Man hørte at han hadde
omkommet i en ulykke. Edvin og Anders
kjøpte seg gård i Odalen. Jentene, iallfall
Helga, ble gift i Oslo. Da Emma flyttet til
Eidsberg, ble Birger igjen på Kinndalen.

Markus døde 1939 og gården ble
bortforpaktet til Kristian Øivind Lunde,
som drev den til sommeren 1945. Helga
og Klaus Johansen drev den da videre til
senhøsten 1949, da Olaf Brenne kjøpte
gården og hadde den til våren 1953 da
han solgte den til Ragnar Sundås. I 1988
skjøtet han gnr 3003, bnr 5 og gnr 3004,
bnr 13 over til sønnen Arnfinn. Han
solgte gården til sin sønn Frode i 2003.

Kinndalen sett fra sørøst. Jordstykket sør for Kinndalen-jordet er bnr. 4 til Kultorp.

Kinndalen fotografert fra evja.

Kristian Øivind Lunde (1910-1985) med familie forpaktet Kinndalen 1939-1945. Her er Kristian Øivind med hest fotografert på Kinndalen under krigen. Historielagets leder ble født her i 1944. Birger Frogner bodde i bryggerhuset under krigen.

Gårder på Tunesiden pekes ut.

Søndre Kultorp (gnr 3003, bnr 1 og 2)

Gården i 1951

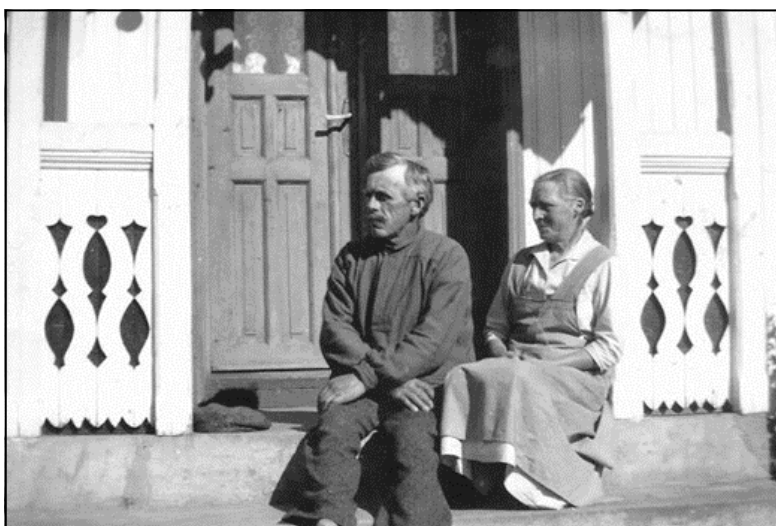
Bruksnummer 1 og 2

Dette er den søndre av dagens Kultorp gårder. Julius Johansen Kultorp kjøpte i 1904 gnr 3003 og bnr 1 Kultorp av Antonius Evensen. I skifte etter faren Johan Jensen Kultorp i 1918, ble også gnr 3003 bnr 2 overdratt til Julius Johansen Kultorp. Det er trolig bnr 2 som er dagens «Gamlestua» på Kultorp. Julius Kultorp kjøpte også i 1915 inntil Strømnesløkka (gnr 3005 og bnr 7), men den ble av Johan Kultorp på 1970 tallet

solgt tilbake til Annar Hasle på Vestgård. Johan Kultorp hadde gården fra 1936 frem til Kjell Kultorp tok over i 1987. Vidar eide gården fra 1995 til 2008, da Linn-Therese Jammisen og Ole Martin Lien tok over som dagens eiere. Låven er revet i de senere år og jorda er bortleid.

Gamle Varteigveien gikk innom alle gårdstunene på Kultorp gårdene.

Julius og Inger Marie Kultorp bygde seg nytt hus på gården i 1936..

Inger Marie og Julius Kultorp på trappa.

Saugmyra

Kultorp Torvstrølag ble stiftet i 1924. Det holdt til på Saugmyra der det ble tatt opp fire grøfter, slik at det ble to teiger. På hver teig ble det bygd 22 torvstøhytter. En hytte rommet 12 kbm. Årlig produksjon

ble således 528 kbm. Petter Dybedahl tok opp grøftene og stakk torv det første året. Siden ble arbeidet satt bort til Petter Dybedahl og Johan Brusevoldalen med en teig à 22 hytter til hver.

Det siste året det var drift, var i 1951.

Saugmyra som ligger midt imellom Kultorp og Brusevold hører også til gården. Her har det vært stor aktivitet i snaut 30 år og man kan godt se sporene etter torvuttak og hus den dag i dag. Bildet er fra 1947.

Den gamle Kultorpstua - »Gamlestua»

Dette er et av de eldste husene i Varteig, trolig bygd på midten/slutten av 1700 tallet. Vi vet ikke hvem som bygde gamlestua, men finner gården som skifte etter Johan Jensen Kultorp da gnr 3003 bnr 2 ble overdratt til sønnen Julius Johansen Kultorp.

Kristian Øivind Lunde og familien bodde her i 1937 til 1939. Så kom Kristine og Einar Kultorp (Johans bror) og bodde her med sin familie i mange år. Etter at Einar med familie flyttet ut er det mange familier som har bodd i stua for kortere og lengere tider. Bjørg og Kjell Kultorp bodde

her mens de bygde på gården. Einar Bakkenget med familie har også bodd her. Astrid og Tore Lunde med familie bodde også her en tid mens de bygde.

Emma Stenkleva Lunde er født i gamlestua.

Fjøset ble revet i 1953/-54 mens låven ble revet på første halvparten av 60-tallet.

Stua fungerte også noen år som feriested for Johans søster Helga, gift med Ivar Borge, før Bjørg Kultorp fikk skilt ut tomt fra gården i 1982 og tok over stua som sitt sommersted. Bjørg fikk restaurert taket på 80-tallet, noe som nok bevarte stua. Inge Bjerck kjøpte gamlestua av sin mor Bjørg Kultorp i 2010 og startet restaurering. Murene ble rettet opp, trappa løftet opp og stua ble kledd om i 2010/2011. Bakerovnen ble tatt frem og grua murt opp på nytt i 2013, alt bygget opp på gamle måten.

Gamlestua hadde opprinnelig to etasjer,

Gamlestua 1956

men overetasjen ble i sin tid, antagelig omkring midten av 1800-årene, løftet av og ført opp som stue på Søndre Kultorp.

Huset er de siste par årene pietetsfullt restaurert av eieren Inge Bjerk, Johan Kultorps barnebarn.

At huset er gammelt, kan man se av bla grunnmuren som ikke er hogd til. Stua er ellers satt opp av laftet tømmer og det er bare gangen til 2 etg som ikke har laft. Taket er et åstak med hele bord fra mønet og ned.

Helleren

Dette er et sted som ligger godt gjemt oppe i Kultorpskogen under en fjellhammer med mange store steiner som skjuler stedet. Fjellet fungerer som et tak og gir ly mot vær og vind. Her ble det i gamle dager spilt kort og trolig også drukket en del alkohol. Så man kan bare tenke seg hva som har forgått ved denne fjellfoten.

T.v. foto fra Helleren . Skogen her tilhører Sulusnes gnr 3002.

Agnes og Johan Kultorp på trappa i gml stua ca 1980.

Flyfoto av Gamlestua på Kultorp fra 2019.

Flyfoto av Søndre Kultorp fra 2019.

SPISEPAUSE VED KULTORPSTUA

Haven (Hævn)

Haven sett fra elva. Den hvite bygningen ble en periode på 1800-tallet brukt som skjenkestue. Hovedbygningen ligger oppe til venstre i bildet. Ole Kultorp og 4 av hans 7 søstre er født i den hvite stua, før familien flyttet til Plommen i Øvre Tune (1907-1909). Begge bildene er tatt av Inga Syversen som var samboer med billedhuggeren Gustav Vigeland i 20 år.

Haven (Hævn) er et gammelt skjenkested ved Glomma. Det fortelles om Erik Isaksen Kultorp, at han fra Hævn solgte ikke så lite brennevin til lensfolkene og tømmerfløterne.

Inga kjøpte Haven av Erik Isaksen Kultorp, som var bror til hennes bestemor. Hun omdisponerte stedet til feriebolig og paret benyttet Haven som feriested i 1918 og 1919. Søstrene Jenny og Dagny Torp fra Skantebygda i Rakkestad kjøpte plassen i 1937 sammen med sin mor, Julie. Torp-søstrene drev Fram Cigarforretning i Pellygata og var mye på Haven.

Rolf Dehlin (f.1930) fra Skjeberg - en nevø av søstrene - forteller at han var

ofte her under krigen og har bare gode barndomsminner fra Haven.

I en kortere periode etter krigen eide fargehandler Henning Andersen stedet, før Mary (f. Moene) og Harald Derbakk kjøpte eiendommen i 1959.

Sønnen Scott Derbakk overtok i 1985 og gjorde igjen stedet til en vakker helårsbolig.

Dagens eier er Trude Derbakk.

Alle uthus på det tidligere småbruket er for lengst borte, men den gamle skjenkestua står fortsatt ytterst mot elva.

Flommerker fra flommene i 1789 og 1860 (den høyeste).

Gunnar Kultorp ved flommerkene nord for Haven. Bildet er tatt 1.pinsedag 4. juni 1995, dagen da flommen var på topp. Legg merke til at 1860-merket er høyere enn 1789. Ved Skogbruksmuseet på Elverum er det motsatt.

Under flommene i 1966 og 1967 var vannstanden ca. 1 meter høyere enn i 1995.

Sonja-huset - bygd i 1936 av Marie og Julius Kultorp.

Arthur-huset - Valborg og Arthur Lunde bygde huset i 1960.

Klara-huset - Olav og Klara Westgård bygde huset rett etter krigen, delvis med materialer fra AT-leiren (der Varteig skole ligger i dag).

Rikard og Helene Sundås kjøpte huset av Klara Westgård etter Olavs død.

Sten-Åge Hansen og Jane Sundås er eiere fra 2014.

Gamle Varteigveien gikk gjennom tunene på Kultorpgårdene, rett forbi hushjørnet på «gamlestua» på Kultorp, skrått over Arthur-tomta, i fjell-tranga øst for Klarahuset og sørover til den store furua i delet mot Sulusnes. En annen stor, gammel furu som sto her i delet, ble fjernet i forbindelse med legging av nye vann- og avløpsledninger.

Retten sør Kultorpgårdene ligger Varteigveien på en hylle i terrenget øverst i en bratt skråning ned mot Glomma. Denne skråningen og ravinen i bunnen blir på folkemunne kalt «Børreshølet». Det fortelles at Børre Andersen (1701-1774), som bodde på Sulusnes, en gang brukte 3 dager på turen fra Kultorp til Sulusnes. Han var blitt «bergtatt» her i denne ravinen og siden ble stedet kalt «Børreshølet».

Gunnar Kultorp, Inge Bjerk og Kjell Lunde

Vi går denne veien som avslutning på turen.